

ПОНЯТТЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ЗА РИМСЬКИМ СТАТУТОМ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

КОМАЩУК Юрій Ігорович - здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти доктора філософії спеціальності 081 Право Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права ПЗВО «Київський міжнародний університет»

<https://orcid.org/0009-0001-2603-6955>

БІСЮК Олена Сергіївна - директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права ПЗВО «Київський міжнародний університет», кандидат юридичних наук, доцент

<https://orcid.org/0000-0002-1570-2721>

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.1.33>

У сучасних умовах воєнні злочини, як один із найтяжчих видів міжнародних злочинів, становлять серйозну загрозу міжнародному правопорядку, миру та безпеці. Вони порушують фундаментальні норми міжнародного гуманітарного права та прав людини, завдаючи непоправної шкоди окремим особам, суспільствам і державам. Поняття міжнародних злочинів сформулювалося в результаті трагічних подій ХХ століття і є важливим інструментом для забезпечення міжнародної справедливості та запобігання повторення таких злочинів у майбутньому.

Особливої уваги потребує класифікація воєнних злочинів, передбачена Римським статутом Міжнародного кримінального суду, яка повинна враховувати сучасні виклики та трансформації способів ведення збройних конфліктів.

Юридична складність також полягає у визначенні співвідношення між індивідуальною кримінальною відповідальністю фізичних осіб та міжнародною відповідальністю держав, які сприяли вчиненню таких злочинів або не вжили належних заходів для їх запобігання. Це питання викликає жваві дискусії у сфері міжнародного права та потребує подальшого аналізу.

Удосконалення правових інструментів для попередження таких злочинів набуває важливості в умовах зростання кількості збройних

конфліктів як локального, так і міжнародного характеру. Таким чином, дослідження воєнних злочинів у контексті положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду є необхідним для забезпечення верховенства права, міжнародної справедливості та недопущення повторення злочинів проти людства.

Ключові слова: воєнні злочини, збройний конфлікт, закони та звичай війни, міжнародне кримінальне право, Міжнародний кримінальний суд, Римський статут.

Постановка проблеми

Формування юридичного поняття «воєнні злочини» нерозривно пов'язане з розвитком міжнародного гуманітарного права, який розпочався в середині ХІХ століття. Сучасна правова доктрина, попри певні термінологічні відмінності, демонструє загальне розуміння сутності цього терміна. Основою визначення «воєнних злочинів» виступають принципи міжнародного гуманітарного права, серед яких гуманність, обмеження вибору засобів і методів ведення бойових дій, а також захист цивільного населення та об'єктів цивільної інфраструктури в межах як міжнародних, так і неміжнародних збройних конфліктів.

Основною проблемою в дослідженні воєнних злочинів є необхідність чіткого визначення меж цього поняття та його

класифікації, адже їхні прояви можуть змінюватися в умовах сучасних збройних конфліктів, включаючи використання новітніх технологій ведення війни, таких як кібератаки чи автономна зброя.

Більшість науковців сходяться на думці, що воєнні злочини, як порушення норм міжнародного гуманітарного права, передбачають індивідуальну кримінальну відповідальність осіб, які їх вчинили. У зарубіжній правовій науці, попри використання терміна «воєнні злочини» у різних і навіть суперечливих значеннях, усе частіше приймається «вужке» визначення цього поняття. Воєнний злочин розглядається як конкретне порушення норм міжнародного гуманітарного права, яке тягне за собою кримінальну відповідальність.

Дискусійним залишається питання застосування міжнародно-правового визначення «воєнних злочинів» у рамках національних кримінально-правових систем. Це питання набуває особливої актуальності для держав, які не є сторонами Римського статуту Міжнародного кримінального суду, але на яких усе ж поширюються зобов'язання, передбачені нормами міжнародного права.

Стан дослідження проблеми

Проблемам, що стосуються воєнних злочинів, приділяли увагу за період незалежності України такі вчені, як: В. Базов, О. Бандурка, В. Гришук, С. Гусаров, В. Ємельяненко, О. Литвинов, М. Мельник, А. Музика, В. Навроцький, Є. Назимко, К. Оробець, М. Панов, М. Сенько, В. Сокурєнко, О. Столярський, М. Хавронюк, В. Шакур та ін. На рівні дисертаційних досліджень з кримінального права воєнні злочини досліджували О. Броневицька, В. Дяченко, Г. Єпур, Ю. Климчук, Д. Коваль, С. Кучевська, В. Лисик, В. Миронова, С. Мохончук, М. Піддубна, В. Попович, В. Репецький, Т. Садова, О. Червякова, Н. Цись, С. Харитонов та ін.

Крім того, із зазначеної проблематики дисертаційні дослідження з міжнародного права захистили: Аль-Захарна Саліма, Н. Зелінська, О. Касинюк, І. Колотуха, Г. Кохан, А. Маєвська, В. Пилипенко, В. Ярмакі та інші.

Високо оцінюючи внесок науковців у розвиток теоретичних і прикладних аспектів вирішення проблем боротьби з воєнними злочинами, водночас необхідно зазначити, що на сьогодні в юридичній науці, як і раніше, відсутнє узгоджене розуміння низки ключових питань, які мають принципове значення для встановлення та реалізації кримінальної відповідальності за воєнні злочини, зокрема щодо визначення їх поняття та класифікації.

Мета статті

Метою цього дослідження є аналіз правового поняття «воєнні злочини», визначення їх сутності та класифікації на основі положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Виклад основного матеріалу

Бурхливий розвиток інституту кримінальної відповідальності фізичних осіб у міжнародному праві, який мав місце в останньому десятилітті ХХ ст. та на початку ХХІ ст. призвів до появи нових органів міжнародного кримінального правосуддя. Крім міжнародних кримінальних трибуналів *ad hoc* для колишньої Югославії та Руанди, що загалом були досить схожі на Нюрнберзький трибунал, було створено низку інших органів правосуддя, які можна віднести до двох зовсім нових груп. До першої належить Міжнародний кримінальний суд, який став першим постійним органом міжнародної кримінальної юстиції, до другої – змішані та інтернаціоналізовані суди і трибунали, які поєднують у собі елементи, притаманні як для міжнародних, так і національних судових органів.

Проте, створення цих органів породило ряд нових проблем, одна із яких відсутність єдиного підходу до розуміння поняття воєнного злочину.

Більшість науковців вважають, що поняття «воєнний злочин» виникло в другій половині ХІХ століття, коли було прийнято Женевську конвенцію 1864 р. «Про поліпшення долі поранених і хворих воїнів в діючих арміях» та ряд інших документів, що регулювали порядок ведення воєнних дій.

Значні зрушення процесу криміналізації порушень законів та звичаїв війни були здійснені двома світовими війнами. Для встановлення справедливого розслідування воєнних злочинів та покарання злочинців поступово ухвалювалися міжнародні конвенції, а на їх основі засновувалися кримінальні трибунали та інші установи, наділені судовими повноваженнями. Загалом це сприяло тому, що на міжнародному рівні воєнні злочини чітко визначені та відповідним чином регламентовані, а також містять процедуру притягнення до кримінальної відповідальності за їх вчинення.

Сам термін «воєнний злочин» з'явився лише після Другої світової війни в 1945 році. Статут Міжнародного військового трибуналу в Нюрнберзі у 1945 р. в статті 6 уперше закріпив цей термін на офіційному рівні, перерахувавши перелік відповідних діянь: порушення законів і звичаїв війни, що включають вбивства, жорстоке поводження або депортацію цивільного населення на окупованих територіях, вбивство або жорстоке поводження з військовополоненими, вбивство заручників, розкрадання державної або приватної власності, безглузде руйнування населених пунктів, що не зумовлене військовою необхідністю [3].

Ухвалені після Другої світової війни Женевські конвенції 1949 року стали основою міжнародного гуманітарного права. Вони детально описали різні види військових злочинів, які є серйозними порушеннями норм цих конвенцій. Кожна з чотирьох Женевських конвенцій має свій список таких злочинів, але всі вони разом утворюють єдину систему. До них відносяться наступні дії: навмисне вбивство; катування і нелюдське поводження, включаючи біологічні експерименти; навмисне спричинення важких страждань або серйозного каліцтва; нанесення шкоди здоров'ю; незаконне знищення і привласнення майна, якщо воно не викликано військовою необхідністю; примус цивільної особи або військовополоненого служити в збройних силах держави противника; позбавлення права на неупереджене судочинство; незаконна депортація, переміщення цивільних осіб,

що перебувають під захистом; незаконний арешт цивільних осіб, що перебувають під захистом; захоплення заручників.

Додатковий протокол I 1977 року значно розширив зазначений перелік, включивши в число серйозних порушень ще такі: проведення певних медичних експериментів; перетворення цивільного населення, окремих цивільних осіб або демілітаризованих та безпечних зон в об'єкти нападу; здійснення нападу невибіркового характеру, що зачіпає цивільне населення або цивільні об'єкти, коли відомо, що такий напад буде причиною великої кількості смертних випадків та поранень серед цивільних осіб; віроломне використання емблеми Червоного Хреста, Червоного Півмісяця та інших захисних та розпізнавальних знаків; переміщення окупаючою державою частини її власного цивільного населення на окуповану територію або депортація чи переміщення всього або частини населення окупованої території; невинуватна затримка репатріації військовополонених або цивільних осіб; апартеїд; напад на історичні пам'ятники та ряд інших [1].

Окремі склади воєнних злочинів передбачені рядом інших документів. Вони містяться у ст. 28 Гаазької конвенції про захист культурних цінностей під час військових конфліктів 1954 р., ст. 5 Конвенції про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1976 р. під час збройного нападу. Окремо слід виділити установчі документи органів міжнародної кримінальної юстиції, зокрема Статути міжнародних та змішаних воєнних і кримінальних трибуналів *ad hoc*, Римський статут Міжнародного кримінального суду тощо.

Найбільш актуальним міжнародним актом у питаннях закріплення видів «Воєнних злочинів» виступає Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 р., який розширив і конкретизував поняття інших (за винятком першої категорії воєнних злочинів) серйозних порушень законів і звичаїв, які підлягають застосуванню в міжнародних озброєних конфліктах

у встановлених межах міжнародного права. Також він розповсюдив дію норм про відповідальність за воєнні злочини на дії, вчинені в ситуації озброєного конфлікту неміжнародного характеру, на будь-яку з наступних дій, здійснених щодо осіб, які не можуть брати в ньому подальшу участь у результаті хвороби, поранення, утримання під вартою або з будь-якої іншої причини, а саме: а) на посягання на життя й особу, зокрема вбивство в будь-якій формі, спричинення каліцтв, жорстоке поводження та тортури; б) на посягання на людську гідність, зокрема принизливе й ображаюче гідність поводження; в) на захоплення заручників; г) на винесення вироків та їх виконання без попереднього судового розгляду, здійсненого створеним в установленому порядку судом, що забезпечує дотримання всіх судових гарантій, які зазвичай є обов'язковими [2].

Стаття 8 Римського статуту встановлює, що Міжнародний кримінальний суд здійснює юрисдикцію щодо воєнних злочинів, зокрема, коли вони вчинені в рамках плану або політики або мають широкомасштабний характер. Таке формулювання стало результатом компромісу, досягнутого в ході дипломатичної конференції в Римі.

Ця стаття встановлює юрисдикцію Міжнародного кримінального суду над великим переліком військових злочинів, скоєних під час міжнародних збройних конфліктів, так і внутрішніх конфліктів, таких як громадянські війни. Внутрішні збройні конфлікти є на сьогодні найпоширенішими. Слід зазначити, що внутрішній збройний конфлікт не включає випадки порушення внутрішнього порядку та виникнення обстановки внутрішньої напруженості, такі як заворушення, окремі та спорадичні акти насильства та інші акти аналогічного характеру [1].

У рішенні міжнародних трибуналів *ad hoc* було визнано, що навіть одиничне злочинне діяння, спрямоване проти однієї жертви (наприклад, вбивство особи, що здалася в полон), може бути кваліфіковане як воєнний злочин; це положення підтримується сучасною правовою наукою [4, р. 55]. Їх опоненти нагадували, що обов'язок

залучати до відповідальності особу, яка винна у вчиненні воєнних злочинів, лежить, перш за все, на відповідній державі. У разі якщо держава належним чином здійснює судовий розгляд щодо окремих інцидентів, які можна кваліфікувати як воєнні злочини, необхідності задіяти механізм МКС не буде.

У Римському статуті особливо відзначається, що його положення не застосовуються до випадків порушення внутрішнього порядку і виникнення напруженості, таким як заворушення, хвилювання, епізодичні акти насильства, інші акти аналогічного характеру. Це положення покликане захистити Суд від окремих інцидентів, які за своїм характером і ступенем тяжкості не є воєнними злочинами, але водночас можуть швидко вичерпати ресурси Суду. При кваліфікації діянь як воєнні злочини «елементи злочинів» вказують, що вони «повинні тлумачитися у встановлених рамках міжнародного права збройних конфліктів, включаючи, у відповідних випадках, норми міжнародного права збройних конфліктів, які застосовуються до збройних конфліктів на морі» [2].

Для цілей Римського статуту воєнні злочини означають: 1) серйозні порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р.; 2) інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються в збройних конфліктах міжнародного характеру [2]. Відзначимо, що ст. 8 Римського статуту не позбавлена недоліків, основним з яких є відсутність заборони на використання в ході збройного конфлікту зброї, що викликає зайві страждання, – хімічної, бактеріологічної, а також використання протипіхотних мін. До тексту Статуту МКС також не були введені положення про заборону умисного створення голоду серед цивільного населення, положення щодо невинуватної затримки репатріації військових або цивільних осіб, а також про навмисне заподіяння широкомасштабної, довгострокової і серйозної шкоди навколишньому.

По шкалі тяжкості злочинів військові злочини зазвичай знаходяться дещо нижче за рівнем суспільної небезпеки ніж геноцид чи злочини проти людяності. Вій-

ськовий злочин традиційно визначається як порушення основних законів та звичаїв війни. Дії, що кваліфікуються як військові злочини, зазначені у ст. 8 Римського статуту. Та поділяються на чотири категорії.

Першу категорію становлять злочини, перелічені у Женевських конвенціях 1949 р. До них відносяться:

- умисне вбивство;
- катування або нелюдське поводження, у тому числі біологічні експерименти;
- умисне заподіяння сильних страждань або тяжких тілесних ушкоджень чи шкоди здоров'ю;
- широкомасштабне знищення і привласнення майна, що не викликане військовою необхідністю і вчинене незаконно та безглуздо;
- примушення військовополоненого або іншої особи, що перебуває під захистом, до служби у збройних силах ворожої держави;
- умисне позбавлення військовополоненого або іншої особи, що перебуває під захистом, права на справедливий і звичайний суд;
- незаконна депортація або переміщення чи незаконне позбавлення волі;
- взяття заручників[2].

Друга категорія включає широкий спектр порушень міжнародних законів, включаючи визнані Гаазьким становищем, Додатковим протоколом I від 1977 до Женевських конвенцій 1949 та звичайним правом злочини:

- умисне спрямування нападів на цивільне населення як таке або на окремих цивільних осіб, що не беруть безпосередньої участі у воєнних діях;
- умисне спрямування нападів на цивільні об'єкти, тобто об'єкти, що не є військовими цілями;
- умисне спрямування нападів на персонал, об'єкти, матеріали, підрозділи або транспортні засоби, задіяні в наданні гуманітарної допомоги чи в місії з підтримання миру відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, доки вони мають право на захист, яким користуються цивільні особи або цивільні об'єкти згідно з міжнародним правом збройних конфліктів;

- умисне вчинення нападу з усвідомленням того, що такий напад призведе до випадкової загибелі чи поранення цивільних осіб або заподіє шкоди цивільним об'єктам чи масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, яка буде явно надмірною в порівнянні з конкретною та безпосередньо очікуваною загальною військовою перевагою;

- напад на незахищені й такі, що не є військовими цілями, міста, села, помешкання або будівлі чи їх обстріл із застосуванням будь-яких засобів;

- вбивство або поранення комбатанта, який, склавши зброю чи не маючи більше засобів захисту, беззастережно здався;

- неналежне використання прапора парламентаря, прапора чи військових знаків розрізнення та форми ворога або Організації Об'єднаних Націй, а також розпізнавальних емблем, встановлених Женевськими конвенціями, наслідком чого є смерть або заподіяння особі серйозних ушкоджень;

- переміщення, прямо чи опосередковано, окупаційною державою частини її власного цивільного населення на окуповану нею територію чи депортація або переміщення всього або частини населення окупованої території в межах чи за межі цієї території;

- умисне спрямування нападів на будівлі, призначені для релігійних, освітніх, мистецьких, наукових чи благодійних цілей, на історичні пам'ятники, госпіталі та місця зосередження хворих і поранених за умови, що вони не є військовими цілями;

- заподіяння особам, які перебувають під владою ворожої сторони, фізичного каліцтва або здійснення над ними медичних чи наукових експериментів будь-якого характеру, які не обґрунтовані необхідністю медичного, стоматологічного або лікарняного лікування відповідної особи і здійснюються не в її інтересах та які призводять до смерті або серйозно загрожують здоров'ю такої особи чи осіб;

- віроломне вбивство або поранення осіб, що належать до ворожої нації чи армії;

- заява про те, що пощади не буде;
- знищення або захоплення майна ворога, крім випадків, коли таке знищення або захоплення настійно вимагаються воєнною необхідністю;
- оголошення скасованими, призупиненими або недопустимими в суді прав і позовів громадян ворожої сторони;
- примушення громадян ворожої сторони до участі у воєнних діях проти їхньої власної країни, навіть якщо вони перебували на службі воюючої сторони до початку війни;
- розграбування міста або населеного пункту, навіть якщо його захоплено штурмом;
- застосування отрути або отруєної зброї;
- застосування задушливих, отруйних або інших газів та всіх аналогічних рідин, матеріалів чи засобів;
- застосування куль, що легко розгортаються або сплющуються в тілі людини, таких, як кулі з твердою оболонкою, яка не повністю покриває осердя або має надрізи;
- застосування зброї, боєприпасів і матеріалів, а також методів ведення війни такого характеру, які спричиняють надмірні ушкодження чи непотрібні страждання або які за своєю суттю є невідбирковими в порушення норм міжнародного права збройних конфліктів, за умови, що така зброя, такі боєприпаси і матеріали та методи ведення війни є предметом всеохоплюючої заборони і включені до додатка до цього Статуту шляхом внесення поправки згідно з відповідними положеннями, викладеними у статтях 121 і 123;
- посягання на людську гідність, зокрема образливе і принизливе поводження;
- згвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусова вагітність, як вона визначена в підпункті (f) пункту 2 статті 7, примусова стерилізація чи будь-яка інша форма сексуального насильства, яка також становить грубе порушення Женевських конвенцій;
- використання присутності цивільної особи або іншої особи, яка перебуває під захистом, для захисту певних пунктів,

районів або збройних сил від військових операцій;

- умисне спрямування нападів на будівлі, матеріали, медичні установи й транспортні засоби, а також на персонал, що використовує згідно з міжнародним правом розпізнавальні емблеми, передбачені Женевськими конвенціями;
- умисне використання голодування цивільного населення як методу ведення війни шляхом позбавлення його предметів, необхідних для виживання, у тому числі умисне створення перешкод для надання допомоги, як це передбачено відповідно до Женевських конвенцій;
- набір або вербування дітей віком до п'ятнадцяти років до складу національних збройних сил або використання їх для активної участі в бойових діях[2].

Третю категорію складають злочини, вчинені під час збройного конфлікту, що не носить міжнародного характеру, які є результатом порушення ст. 3, спільної для чотирьох Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, а саме: будь-яке з таких діянь, вчинених стосовно осіб, які не беруть активної участі у бойових діях, у тому числі військовослужбовців, що склали зброю, та осіб, виведених зі строю в результаті хвороби, поранень, тримання під вартою чи з будь-якої іншої причини:

- посягання на життя й фізичну недоторканність, зокрема вбивство в будь-якій формі, каліцтво, жорстоке поводження та катування;
- посягання на людську гідність, зокрема образливе і принизливе поводження;
- захоплення заручників;
- ухвалення вироків і приведення їх до виконання без попереднього рішення, ухваленого створеним у встановленому порядку судом, який забезпечує дотримання всіх судових гарантій, які загально визнані обов'язковими [2].

Четверта категорія включає інші серйозні порушення законів та звичаїв, які застосовуються у збройних конфліктах неміжнародного характеру у встановлених рамках міжнародного права, а саме будь-яке з наступних діянь:

- умисне спрямування нападів на цивільне населення як таке або на окремих цивільних осіб, які не беруть безпосередньої участі в бойових діях;

- умисне спрямування нападів на будівлі, матеріали, медичні установи й транспортні засоби, а також персонал, що використовує згідно з міжнародним правом розпізнавальні емблеми, передбачені Женевськими конвенціями;

- умисне спрямування нападів на персонал, об'єкти, матеріали, підрозділи або транспортні засоби, задіяні в наданні гуманітарної допомоги чи в місії з підтримання миру відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, доки вони мають право на захист, яким користуються цивільні особи або цивільні об'єкти згідно з міжнародним правом збройних конфліктів;

- умисне спрямування нападів на будівлі, призначені для релігійних, освітніх, мистецьких, наукових чи благодійних цілей, на історичні пам'ятники, госпіталі та місця зосередження хворих і поранених за умови, що вони не є військовими цілями;

- розграбування міста або населеного пункту, навіть якщо його захоплено штурмом;

- згвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусова вагітність, як вона визначена в підпункті (f) пункту 2 статті 7, примусова стерилізація та будь-яка інша форма сексуального насильства, яка також становить грубе порушення статті 3, спільної для чотирьох Женевських конвенцій;

- набір або вербування дітей віком до п'ятнадцятих років до складу збройних сил чи груп або використання їх для активної участі в бойових діях;

- віддання розпоряджень про переміщення цивільного населення з причин, пов'язаних з конфліктом, якщо тільки цього не вимагають міркування безпеки відповідного цивільного населення або настійна необхідність військового характеру;

- віроломне вбивство або поранення комбатанта ворога;

- заява про те, що пощади не буде;

- заподіяння особам, які перебувають під владою іншої сторони конфлікту, фізичного каліцтва або здійснення над ними медичних чи наукових експериментів будь-якого характеру, що не обґрунтовані необхідністю медичного, стоматологічного або лікарняного лікування відповідної особи і здійснюються не в її інтересах та які призводять до смерті або серйозно загрожують здоров'ю такої особи чи осіб;

- знищення або захоплення майна ворога, крім випадків, коли таке знищення або захоплення настійно вимагаються обставинами конфлікту [2].

Як бачимо, положення про військові злочини складені найвищою мірою докладно і є виразом одержимості кодифікацією. Проте одним із головних недоліків переліку військових злочинів є відсутність заборони на зброю, яка спричиняє зайві страждання. Статут не криміналізує застосування хімічної, бактеріологічної, ядерної та сліпучої лазерної зброї, а також протипіхотних мін під час міжнародного та немежнародного збройного конфлікту. У Статуті немає положення про невинуватого затримку при репатріації військовополонених або цивільних осіб під час міжнародного збройного конфлікту, а також немає заборони на умисне створення ситуації голоду серед цивільного населення або навмисне заподіяння широкомасштабних, довгострокових і серйозних збитків навколишньому середовищу під час немежнародних збройних конфліктів.

Певну заклопотаність викликає становище, що стосується безпосередньо до військових злочинів. Ст. 124 Статуту передбачає, що держава, коли стає учасницею цього Статуту, може заявити про те, що протягом семи років після набрання чинності Статутом він не визнає юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо військових злочинів, ймовірно злочин було вчинено її громадянами або на її території [2]. Складається враження, ніби для військових злочинів створюється інший режим, ніж той, що передбачений для інших злочинів, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, і цим начебто мається на увазі, що військові зло-

чини не є настільки серйозними злочинами, як інші основні злочини, згадані в Статуті.

Історія трибуналів, які займаються розглядом військових злочинів у Нюрнберзі, Токіо, Гаазі та Аруші, свідчить про те, що якщо воєнні злочини і розглядаються окремо від злочинів проти людяності, то це буває вкрай нечасто. Іншими словами, якщо військовий злочин досить серйозний для того, щоб заслуговувати на увагу міжнародного обвинувача, значить, він досяг того рівня тяжкості, який необхідний для його класифікації як злочин проти людяності.

Висновки

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що воєнні злочини становлять одну з основних категорій міжнародних злочинів, які суттєво порушують норми міжнародного гуманітарного права. Вони охоплюють діяння, що спричиняють шкоду як окремим особам, так і міжнародному правопорядку в цілому. Римський статут, ухвалений у 1998 році, відіграє ключову роль у правовому регулюванні відповідальності за воєнні злочини. Стаття 8 цього документа детально описує склад злочинів, які підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, та встановлює їхні межі в контексті як міжнародних, так і неміжнародних збройних конфліктів. Римський статут Міжнародного кримінального суду визначає класифікацію воєнних злочинів, виділяючи їх основні категорії: серйозні порушення Женевських конвенцій, злочини, що пов'язані з використанням заборонених методів і засобів ведення війни, а також злочини проти цивільного населення та об'єктів інфраструктури. Проте, попри широку нормативну базу, Статут має певні недоліки. Зокрема, відсутність заборони на використання хімічної, бактеріологічної, а також інших видів зброї, що спричиняють зайві страждання, викликає серйозні правові й етичні дискусії. Крім того, недостатня увага приділяється екологічним наслідкам ведення війни.

Правове регулювання воєнних злочинів стикається з низкою проблем. Осно-

вною з них є відсутність єдиного підходу до визначення цього поняття, що призводить до складнощів у його застосуванні як на міжнародному, так і національному рівнях. Ще одним важливим аспектом є питання співвідношення індивідуальної кримінальної відповідальності та міжнародної відповідальності держав. Ця проблема вимагає подальшого аналізу та вдосконалення механізмів забезпечення справедливості.

Для забезпечення належного функціонування системи міжнародного правосуддя необхідно вжити низку заходів. Серед них — удосконалення класифікації воєнних злочинів, розширення переліку заборонених засобів і методів ведення війни, а також розробка нових правових інструментів для захисту цивільного населення. Важливим аспектом є поглиблення співпраці між національними органами правосуддя та міжнародними кримінальними установами.

Підсумовуючи, можна констатувати, що вдосконалення нормативно-правової бази міжнародного гуманітарного права є ключовим для запобігання воєнним злочинам і забезпечення справедливості.

Література

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 16.01.2025)
2. Римський статут міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звернення: 16.01.2025)
3. Статут Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців європейських країн (прийнятий 08.08.1945). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140950__140950 (дата звернення: 16.01.2025)
4. Dorman K. Elements of War Crimes under the Rome Statute of the International Criminal Court. Cambridge, 2004.

SUMMARY

In contemporary conditions, war crimes, as one of the most serious types of international crimes, pose a significant threat to the international legal order, peace, and security. They violate fundamental norms of international humanitarian law and human rights, causing irreparable harm to individuals, societies, and states. The concept of international crimes was shaped as a result of the tragic events of the 20th century and serves as an important instrument for ensuring international justice and preventing the recurrence of such crimes in the future.

Particular attention must be paid to the classification of war crimes outlined in the Rome Statute of the International Criminal Court, which should take into account modern challenges and transformations in the conduct of armed conflicts.

A legal challenge also lies in defining the relationship between the individual criminal responsibility of persons and the international responsibility of states that facilitated the commission of such crimes or failed to take appropriate measures to prevent them. This issue sparks intense discussions in the field of international law and requires further analysis.

Improving legal instruments to prevent such crimes becomes crucial amidst the growing number of armed conflicts, both local and international. Therefore, the study of war crimes in the context of the provisions of the Rome Statute of the International Criminal Court is essential for upholding the rule of law, ensuring international justice, and preventing crimes against humanity from recurring.

Key words: war crimes, armed conflict, laws and customs of war, international criminal law, International Criminal Court, Rome Statute.